

Science Foundation = Országos Tudományos Alap Tudományos Tájékoztatási Tanácsa) megbízta az OSIS-t (*Office of Science Information Service = Tudományos Információs Szolgáltatás Hivatala*), hogy tervezzen meg egy, az információs szolgáltatás gazdaságosságának kutatását szolgáló programot.

E célból öt területen fejtenek ki kutatási és fejlesztési munkát.

Az első és alapvető kutatási feladat: a tudományos és műszaki információk létrehozása, felhasználása és áramlása dinamikájának megértése. A kutatásra a megbízást a Market Facts, Inc. kapta. A W. KING vezetésével lefolytatandó vizsgálat a vonatkozó kommunikációs kör minden egyes fázisát alaposan megvizsgálja, elemezni fogja azokat az új információ létrehozásától egészen annak felhasználásáig. A kutatás az információterjesztés minden egyes eszközére kiterjed, lett legyen az szóbeli, nyomtatott, mikroforma vagy elektronikus.

A második kutatási terület: F. MACHLUP-nak nyújtott támogatást ahhoz, hogy kibővítsé és napjainknak megfelelően átdolgozza klasszikusnak számító művét, az 1962-ben megjelent *The production and distribution of knowledge* (Az ismeretek előállítása és elosztása) c. tanulmányt. MACHLUP professzor eredményeitől azt várják, hogy alapos elemzést adja az egész vállalkozásnak, kimutatva az új információ termékek egység-költségét, elemezve azokat a további költségkihatásokat, amelyek az egyes berendezések üzemeltetésével és az általuk nyújtott szolgáltatásokkal összefüggnek.

A harmadik terület: hasonló támogatást adnak W. BAUMOL-nak, akinek vezetése alatt már hosszabb ideje folyik a kutatás a tudományos és műszaki információ gazdaságosságának meghatározására és a tudományos és műszaki információ fogyasztási cikk jellegének feltárására. Az eddigi kutatások alapján úgy tűnik, hogy BAUMOL professzornak és munkatársainak eredményei alapján a tudományos és műszaki információk tevékenység gazdaságosságával kapcsolatos nézeteinket alapjaiban kell felülvizsgálnunk.

A negyedik terület: az NSF (*National Science Foundation = Országos Tudományos Alap*) megszerezte az OMB (*Office of Management and Budget = Költségvetési és Irányítási Hivatal*) támogatását annak érdekében, hogy a CB (*Census Bureau = Statisztikai Hivatal*) kérdéseket tehessen fel a legnagyobb kutatási és fejlesztési tevékenységet folytató iparvállalatoknak. A kérdések három tényezőt vizsgálnak:

1. a tudományos és műszaki tájékoztatási munka ráfordításának költségeit;
2. a kívülről vásárolt tudományos és műszaki tájékoztatás költségeit;
3. az egyéb költségeket.

Ezt a témát egyelőre a 200 legnagyobb kutatási és fejlesztési tevékenységgel rendelkező vállalatnál vizsgálják. Amennyiben visszajelzési arány kedvező és az

adatok megbízhatók, akkor az OSIS további vállalatokra is kiterjeszti az adatgyűjtést.

Az ötödik terület: az OSIS kutatási program keretében B. FRY azt vizsgálja, hogy milyen gazdasági aspektusai vannak a kiadók és a könyvtárak közötti problémáknak, különös tekintettel a tudományos és a kutatást szolgáló periodikumok előállítására, terjesztésére és kölcsönzésére.

Bár a vizsgálatok még egy éve sem folynak, az OSIS már lépéseket tett az eddigi eredmények publikálására. Kiemelkedő eredménynek tekinthető BAUMOL professzor beszámolója a *Költség/hatékonyság az információs rendszerekben* elnevezésű Moszkvában megrendezett szovjet-amerikai konferencián (1975. június). Hasonlóan fontosak voltak a MACHLUP és KING által előterjesztett kutatási eredmények, amelyek a szintén szovjet-amerikai együttműködés alapján folyó *Előrejelzési módszerek* elnevezésű szemináriumon hangzottak el.

/BURCHINAL, L. G.: Understanding the economics of information transfer = Bulletin of the American Society for Information Science, 1. köt. 10. sz. 1975. p. 7., 36./

(Berényi Jánosné)

Csehszlovák elképzelés: hogyan és milyen mértékben fognak integrálódni a különféle információs rendszerek?

A társadalmi fejlődés irányítását és tervezését három alapvető információs rendszer szolgálja, úm.:

a tudományos és műszaki információk rendszere, amelynek feladata, hogy közvetítése a természeti és társadalmi jelenségek megismerése során és a műszaki haladás folyamatában keletkezett szakmai információkat, és ezáltal lehetővé tegye és ösztönözze az újabb ismeretek létrejöttét, illetve a meglévők felhasználását a tudomány, a technika, a gazdaság és az egész társadalom tervszerű fejlesztésében;

a statisztikai információs rendszer, amely a népgazdasági tervek készítéséhez, végrehajtásának ellenőrzéséhez, valamint a tervek és a tényleges fejlődés közötti eltérések értékeléséhez szükséges elsődleges információkat – adatokat és mutatókat – gyűjti be, illetve dolgozza fel;

a terv- és költségvetési információs rendszer. Ez a rövid- és középtávú tervek és prognózisok készítésének valamennyi fázisában, illetve a tervezés valamennyi szektorában keletkezett – megismerő (szociális-gazdasági), prognosztikus (idősorok) és direktív (állami állásfoglalások) jellegű – információkért felelős.

A három információs rendszer jelenleg intézményi és szervezeti tekintetben egymástól függetlenül működik,

tevékenységüket alig koordinálják. Mindennek nem kívánatos és egyre veszélyesebb következménye, hogy az érdekelt „fogvasztókhoz” néha fölös, néha elégtelen mennyiségben, főként: nem olyan komplex feldolgozásban érkeznek az információk, mint amilyenre szükségük lenne.

A tegnapi és a mai divergens helyzetben a tudományos és műszaki információk rendszere mostohább elbánásban részesült és részesül, mint a másik két rendszer. Ennek, valamint a jövő perspektíváinak megértéséhez a mélyebb társadalmi-politikai összefüggésekből kell kiindulni; a társadalom és a népgazdaság irányításának és tervezésének ugyanis a fejlődés egyes szakaszaiban más és más információs igényei vannak.

Amikor az irányítás és a tervezés a társadalmi újratermelési folyamat materiális oldalaira, a gazdasági fejlődésre kénytelen a fejlett szocializmus építésének mielőbbi megkezdése érdekében koncentrálni, főként statisztikai, illetve terv- és költségvetési információkra van szüksége. Csehszlovákiában ez a korszak, amelyet a „kvantitatív mutatók korszakának” is nevezhetünk, 1950-től kb. 1970-ig tartott. Az azóta eltelt évek mindinkább a „kvalitás jegyében” peregnék. Az elhatározások és a döntések ebben a helyzetben bonyolultabbaká és érzékenyebbekké, ha úgy tetszik: információigényesebbekké válnak, s kettős következményt vonnak maguk után, egyrészt fokozódik a tudományos-műszaki információk jelentősége és szerepe, másrészt érlelődik a három információs rendszer integrálásának – utalásként már említett – szükségessége is.

Hiba lenne, ha a három rendszer integrálását valaki egy csapásra megvalósíthatónak, vagy akár csak egy később bekövetkező teljes integrációnak tartaná. A háromféle információs rendszer a távolabbi jövőben is viszonylag önálló marad. Ez már most is megállapítható, bár az integrálás lehetséges mértékének pontos kialakításáig még sok és felelősségteljes kutatómunkát kell elvégezni, mégpedig a belső igény változásaira és a nemzetközi integrációs szükségszerűségekre való tekintettel.

Műszaki szempontból az integrációnak már ma sincs elvi akadálya, hiszen nyilvánvaló, hogy mindhárom rendszer a számítógépek és a hozzájuk csatlakozó perifériák és távközlési berendezések használatára tér át. Technológiai szempontból azonban már aligha következik be teljes integráció, lévén a statisztikai, illetve a terv- és költségvetési információk nagyrészt numerikus, a szakmaiak pedig elsősorban alfabetikus jellegűek.

Tartalmilag az azonos célokra és feladatokra való összpontosítás fogja jelenteni az integrációt. De hogy ez milyen formában valósul meg, megjósolni is nehéz. Előfordulhat pl., hogy – a szükséges helyeken és szinteken – valamiféle „integráló információs szövet” létesítenek, amely a háromféle, ha nem is három csatornán beérkező információkat a megrendeléseknek megfelelően integrálja, teszi komplexszé. Ezt a szövet –

persze – nem szabad egy újabb hivatalnak, újabb bürokratikus kinövésnek elképzelni. Meglehet, hogy a három rendszer önkéntes társulásából, „közös fenntartású” szervként jön létre.

/KUBÁTOVÁ, V. – TLUSTY, V. – FOGL, J.:
Integrace informacnich soustav v CSSR z hlediska
vedeckotechnických informací = Československá
Informatika, 17. köt. 11. sz. 1975. p. 283–287./

(Futala Tibor)

A Chemical Abstracts tárgyköri és képlet szerinti indexének hiányosságai a szabadalomkutatásban

Az irodalomkutatási szakemberek között régóta ismert tény, hogy a Chemical Abstracts (CA) szolgáltatásai csak hiányosan adják vissza a vegyipari szabadalmak információtartalmát. Mivel azonban ez a tény az információs szakirodalomban csak ritkán szerepel, félő, hogy a felhasználók figyelmét elkerüli.

A felhasználó, amennyiben valamilyen vegyülettel kapcsolatos szabadalomra kíváncsi, a CA tárgyköri indexéhez, illetve képlet szerinti indexéhez (Subject ill. Formula Index) fordul. Annak, hogy ez gyakran téves eredményre vezet, két fő oka van. Egyrészt a CA nem regisztrálja az összes, a vegyészek érdeklődésére számottevő szabadalmat, másrészt a regisztrált szabadalmi leírásokban szereplő vegyületek közül nem mindegyik kerül be az indexekbe.

A CA indexelési útmutatója (Index Guide) szerint „... hogy egy vegyület bekerüljön az indexekbe, vagy újnak kell lennie, vagy új információnak kellett róla megjelenni. Új információ például egy új előállítás, új reakcióban való részvétel stb. ...” A továbbiakban az olvasható, hogy a szabadalmi leírások tartalmát „... az indexelés szempontjából ugyanúgy választják ki, mint ezt bármely más elsődleges kémiai dokumentum esetében teszik...” Végül ... a kiindulási anyagok és a közbelső termékek mindig bekerülnek a CA indexekbe, amennyiben a közleményben a hangsúly ezeken van, szemben a reakció termékeivel.”

A CA indexek hatékonyságának felmérésére a szerző az Egyesült Királyságban egy hét alatt kiadott szabadalmi leírásokat követte nyomon a CA indexekben. Az így kiválasztott 56 kémiai szabadalomból 55-öt referált a CA. Ez a 98,2%-os eredmény a vártnál kedvezőbb volt. Ezután a szerző az egyes szabadalmakból az összes lényegesnek tartott vegyületet kigyűjtötte (kivéve pl. az oldószereket, iners hordozókat stb.). Amennyiben az adott leírás túlságosan sok vegyületet tartalmazott, csak 5–15 került be a mintába. Ezeket a szerző alapanyagok, közbelső termékek, katalizátorok és termékek szerint